

fem. V termofytiku jen Pavlovské kopce v inverzních polohách. Vzácně v suprakolinním stupni, častěji v submontánním až montánním stupni a v karech (min.: Bílé Poličany, 300 m; max.: Hrubý Jeseník, svahy Vysokých holí nad Velkou kotlinou, ca 1300 m). § — Mapy: SLAVÍK FKS 1990: 113.

T: 17b. Pavl. kop., 21b. Hornomor. úv. (Kojetín, zplanělá). — M: 22. Halštr. vrch. (Luh nad Svatavou), 25a. Krušn. podh. vl. (roztr.), 28b. Kaň. Teplé (Karlovy Vary; Březová), 29. Doup. vrchy (vrch Pustý zámek), 32. Křivokl. (často), 33. Branž. hv. (často), 34. Plán. hřeb. (sv. část), 37. Šum.-novohr. podh. (Přísloup u Lhenic; vrch Vysoká Běta; mezi Zálužím a Čertyní; Velešín; Kohout), 41. Stř. Povlt. (Příběnice; Orlík nad Vltavou; břeh Želivky v Zahrádce), 45a. Loveč. střed. (vrch Sedlo; Bobří soutěska), 46c. Růžov. tab. (Růžový vrch), 47. Šluk. pah. (roztr.), 50. Luž. hory (Pavolino údolí; Křížový Buk; Studenec; Jílový vrch), 52. Ral.-bez. tab. (Ralsko; Lipka u Stráže pod Ralskem), 54. Ješ. hřb. (Andělská Hora; Machnínský revír u Machnína; Kryštofovo údolí; Ještěd), 55. Čes. ráj (údolí Plakánek u hradu Kost; od Turnova k Rakousům), 56. Podkrk. (hradní vrch Kumburk; Rýzmburk), 57a. Bělohr. (Bílé Poličany; potok Ratinka u Tetína), 58i. Hejš. (Bor; okolí Machnova), 59. Orl. podh. (údolí Metuje sv. od Nového Města nad Metují), 60. Orl. opuky (Kostelec nad Orlicí), 63a. Žamb. (Slatina nad Zdobnicí), 63c. Stř. Poorl. (Peliny u Chocně; Zářecká Lhota; Brandýs nad Orlicí; Hrádek), 63i. Hřebeč. vrch. (Hřebeč), 65. Kutnoh. pah. (Libice nad Doubravou), 66. Hornosáz. pah., 67. Českomor. vrch. (vz.), 68. Mor. podh. Vysoč. (vz. v údolí Želetavky), 70. Mor. kras (roztr.), 73b. Hanuš. vrch. (břeh Krupé u Chrástic), 74a. Vidn.-osobl. pah. (Žulová), 75. Jes. podh. (roztr.), 76a. Mor. brána vl. (roztr.), 77c. Chřiby (Brdo, 1981 již nezjištěna), 78. B. Karp. les. (Velká Javořina; Malá Javořina), 80. Stř. Pobeč. (Zádveřice; Poličná; údolí potoka Břučko), 81. Host. vrchy (roztr.), 82. Javorn. (roztr.), 84a. Besk. podh. (vz.). — O: 85. Kruš. hory (Přísečnice; Malý Háj), 87. Brdy (roztr.), 88d. Boub.-stož. hor. (Lenora), 91. Žďár. vrchy (vz.), 92a. Jiz. hory les. (roztr.), 93. Krk. (roztr., zvl. kary), 95. Orl. hory (Šerlišský mlýn; Malá a Velká Deštná; u zastávky Hanušovice-Staré Město pod Sněžníkem; mezi obcemi Hynčice pod Sušinou a Chrástice), 96. Král. Sněž., 97. Hr. Jes. (roztr.), 99a. Radh. Besk. (často).

FORMÁNEK (1887–1897) udává druh na řadě lokalit, odkud nikdy později nebyl uváděn a na nichž je růst velmi nepravděpodobný; jsou to: 63k. Moravskotřeš. vrchy (Letovice; Měšťanky u Letovic; v roce 1981 nezjištěna), 78. B. Karp. les. (Javorník; Filipov; Nová Lhota), 91. Žďár. vrchy (Fryšava; Žákova hora; Nové Město na Moravě). Údaj z Pardubicka (ROHLENA Čas. Nár. Mus. 103: 68, 1929) a lokalita od Těšína (OBORNY 1886: 1163) nejsou doloženy a přirozený výskyt v těchto územích není pravděpodobný. Dříve vysazována nebo zplanělá z kultury i v jiných územích (např. Frýdlantský výběžek).

Celkové rozšíření: Evropa kromě nejjižnějších částí (izolované arely jen v Portugalsku a na Sardinii) a kromě Velké Británie. Severovýchodní hranice areálu probíhá od j. Švédska

25. *Aurinia* DESV. — tařice*

Aurinia DESVAUX J. Bot. Appl. 3: 162, 1815. — Syn.: *Alyssum* L. sect. *Aurinia* (DESV.) KOCH Syn. Fl. Germ. Helv. 58, 1836. — *Alyssum* L. p. p.

*) Zpracoval M. Smejkal

Tab. 33: 1 *Lunaria rediviva*, 1a — kalich, 1b — plod. — 2 *L. annua*.

přes Estonsko a střed evropské části SSSR do Povolží. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 182.

2. *Lunaria annua* L. — měsíčnice roční

Tab. 33/2

Lunaria annua LINNAEUS Sp. Pl. 653, 1753. — Syn.: *Lunaria inodora* LAM. Fl. Franç. 2: 457, 1788, nom. illeg. — *L. biennis* MOENCH Meth. Pl. 261, 1794, nom. illeg. — *L. pachyrrhiza* BORBÁS Österr. Bot. Z. 41: 422, 1891.

Exsikáty: Extra fines: BAENITZ Herb. Eur., no 8371. — DORFLER Fl. Graeca, no 389. — Fl. Stir. Exs., no 534. — SCHULTZ Herb. Norm., no 1819, 2309.

Dvouleté byliny s válcovitě větvenitým kořenem. Lodyha (10–) 30–100 cm vys., někdy již od báze, častěji však až v hor. polovině větvená, s odstálými až nazpět ohnutými, asi 0,5 mm dl. chlupy a až 2 mm dl. štětinami. Dolní a stř. listy dlouze řapíkaté (řapíky 6–18 cm dl.), hor. listy skoro přisedlé; listy šir. vejčité až vejčité kopinaté, 2,5–10,0 cm dl., 3,0–7,5 cm šir., na vrcholu tupé, na bázi srdčité, na okraji nepravidelně ostře pilovité až oddáleně hrubě zubaté, pýřité. Hrozen až 120květý. Květy nevonné; kališní lístky kopinaté až úzce kopinaté, 7–10 (–12) mm dl., pod vrcholem s výrůstky 1,0–1,5 mm dl., pýřité až lysé; korunní lístky 16–25 (–27) mm dl. s čepelí 12–18 (–22) mm dl., 7–13 mm šir., purpurově fialovou, vz. bílou; prašníky 2,6–4,5 mm dl. Plodní stopky přímo odstálé až rozkladité, 9–21 mm dl., rovné, pýřité; gynofor 7–18 mm dl., na vrcholu nazpět ohnutý. Šešulky nicí, skoro okrouhlé až šir. eliptické, (30–) 35–50 (–54) mm dl., (16–) 28–32 (–36) mm šir., na vrcholu zaokrouhlené a kratičce hrotité, na bázi zaokrouhlené; čnělka s bliznou 3,5–8,0 mm dl. Semen v šešulce 1–8, 8,6–10,6 mm dl., 7,2–8,5 mm šir., lem asi 1 mm šir., olivově hnědá. IV–VI. Hkf.

2n = 28 (ČR: 20b. Hustop. pah.), 30 (extra fines)

Původní v jv. Evropě a na Apeninském poloostrově. Je pěstovaná po celé Evropě a v Severní Americe. Zřídka přechodně zplaňuje u opuštěných sídel, zbořeníšť, na skládkách. V ČR byla nalezena zplanělá (nebo jako pozůstatek kultury) na četných místech termofytika a mezofytika, vz. i oreofytika; od planárního do supramontánního stupně (max.: Cikháj, 700 m).

Význam: Druh od pradávna pěstovaný pro ozdobu (velké purpurově fialové květy a stříbřité přehrádky šešulek).

Lit.: MORAVEC J. (1960): *Alyssum saxatile* L. na Šumavě. *Preslia* 32: 360–365. — DUDLEY T. R. (1964): Synopsis of the genus *Aurinia* in Turkey. *J. Arnold. Arbor.* 45: 390–400. — DUDLEY T. R. et CULLEN J. (1965): Studies in the Old World *Alyseae* Hayek. *Feddes Repert.* 71: 218–228. — DUDLEY T. R. (1966): Ornamental Madworts (*Alyssum*) and the correct name of Goldentuft *Alyssum*. *Arnoldia* 26: 33–45. — PERSSON J. (1971): Notes on *Alyssum* and some other genera of Cruciferae. *Bot. Not.* 124: 399–418. — SLAVÍK B. (1971): Poznámky k mapovaným druhům I. *Zpr. Čs. Bot. Společ.* 6: 63–76. — SMEJKAL M. (1973): Československé druhy a poddruhy rodu *Alyssum* L. *Zpr. Čs. Bot. Společ.* 8: 1–7. — SMEJKAL M. (1987): Které „tařice“ se u nás pěstují? *Živa* 35 (=73): 4–7.

Vytrvalé, na bázi dřevnatějící byliny ± hustě pokryté hvězdovitými chlupy. Přízemní listy v růžicích, četné, 5–12 (–15) cm dl., oddáleně chobotnatě zubaté; lodyžní listy mnohem menší, ± celokrajné, nečetné (lodyha téměř povahy stvolu); řapíky všech listů hluboce žlábkovité; myrosinové buňky ve velmi malém množství, v mezofylu. Květenství chocholičnaté, složené z ± krátkých a hustých hroznů; poupata v obrysu okrouhlá nebo vejčité okrouhlá; kališní lístky za květu přímo až téměř rovnovážně odstálé (kalich široce miskovitý); korunní lístky žluté; nitky všech tyčinek nekřídlaté, jen s malými a tupými bazálními zoubky; nektaria po jednom na obou stranách vnějších tyčinek. Šešulka širokopřehrádečná, chlopně ploché, lysé, čnělka zřetelná, blizna alespoň v mládí zřetelně dvoulaločná. Semena po 2 v pouzdrech šešulky, plochá, křídlatá nebo bezkřídlatá; osemení při navlhčení slizovatí; klíček bokokožený. — Asi 10 druhů ve stř. a jv. Evropě a v jz. Asii. — Entomogam. Anemochor.

1. *Aurinia saxatilis* (L.) DESV. — tařice skalní

Aurinia saxatilis (LINNAEUS) DESVAUX J. Bot. Appl. 3: 162, 1815. — Syn.: *Alyssum saxatile* L. Sp. Pl. 650, 1753.

Celkové rozšíření: Střední Evropa, Balkánský poloostrov, ostrovy Egejského moře a Turecko. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 183; PERSSON 1971: 414.

Druh je velmi proměnlivý; zejména ve v. Středozeemí se rozpadá na několik poddruhů, lišících se např. velikostí šešulek a délkou čnělky. Nominální poddruh je omezen na tuto oblast, zatímco v ČR roste pouze subsp. *arduini*.

(a) subsp. *arduini* (FRITSCH) DOSTÁL — tařice skalní Arduinova Tab. 34/3

Aurinia saxatilis subsp. *arduini* (FRITSCH) DOSTÁL Folia Mus. Rer. Natur. Bohem. Occid.-Bot. 21: 6, 1984. — Syn.: *Alyssum arduini* FRITSCH Exkursionsfl. Österr. 253, 1897. — *A. saxatile* L. subsp. *arduini* (FRITSCH) HAYEK Prodr. Fl. Penins. Balcan. 1: 430, 1925.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 219, 734. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 160, 160b. — Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 5419. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 3269. — Fl. Exs. Bavar., no 157. — Fl. Hung. Exs., no 189/I, II. — Fl. Rom. Exs., no 639a, b, c. — SCHULTZ Herb. Norm., ser. n., no 11.

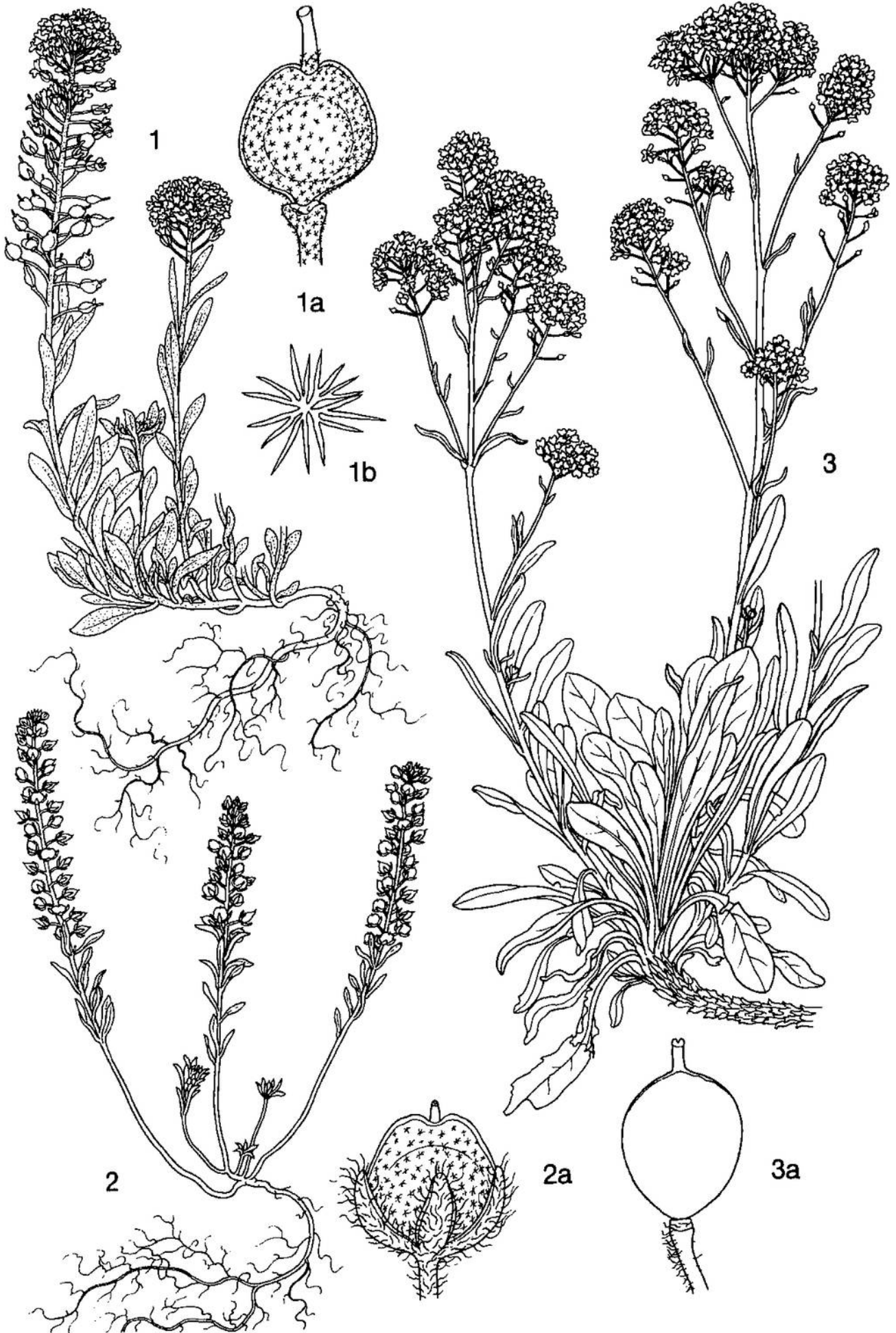
Byliny 10–30 (–40) cm vys., celé měkce šedoplstnaté. Hlavy mohutného, dřevnatého vícelavého kořene hustě pokryté zbytky dlouho vytrvávajících listových řapíků. Lodyhy jednotlivé nebo po několika, přímé nebo z dřevnaté báze ± vystoupavé, jednoduché nebo v hor. části nepříliš bohatě větvené, podobně jako listy ± hustě pokryté hvězdovitými chlupy. Přízemní růžice ± husté, jejich listy dl. řapíkaté, až 15 cm dl., ± vzpřímené, obvejčité až obkopinaté, oddáleně a mělce chobotnatě zubaté, řidčeji ± celo-

krajné; lodyžní listy nečetné, mnohem menší než přízemní, kopinaté až čárkovitě kopinaté, přisedlé, celokrajné. Květy v poměrně krátkých a většinou hustých hroznech skládajících chocholíky; květní stopky přímo odstálé, 3–6 mm dl. Kališní lístky 2,0–3,5 mm dl., šir. vejčité, záhy opadavé; korunní lístky (3,5–) 4,0–5,0 (–6,0) mm dl., obvejčité, krátce nehetnaté, na vrcholu celokrajné nebo mělce vykrojené, zlatožluté, řidčeji světle žluté, lysé. Plodenzství nepřilíši prodloužené; plodní stopky přímo odstálé, 5–9 mm dl. Šešulky z šir. klínovité báze v obrysu okrouhle obvejčité nebo okrouhle eliptické, ploché, 4–5 mm dl.; chlopně lysé; čnělka 0,5–1,0 mm dl. Semena 2,0–2,3 (–2,5) mm dl., v obrysu ± okrouhlá, úzce, ale zřetelně křídlatá. IV–V. Hkf.

$2n = 16$ (ČR: 17b. Pavl. kop., 32. Křivokl.)

Ekologie a cenologie: Suché a výslunné skály, skalnaté, většinou k jihu obrácené svahy, skalní ostrožny a terásky v horní části zpravidla hlubokých a kaňonovitých říčních údolí, řidčeji (ale rovněž dosti význačně) na zdech hradních zřícenin. Na mělkých skalnatých a skeletovitých půdách různých výživných i nevýživných substrátů (vápenec, čedič, znělec, diabas, žula, rula, granit, fylitická břidlice, hadec). Nejčastěji ve společenstvech svazu *Alyssum-Festucion pallentis*; diagnostický poddruh podsvazu *Alyssum-Festucion pallentis* a asociace *Alyssum saxatilis-Festucion duriusculae* KLIKA ex ČEŘOVSKÝ 1949. Poměrně často také ve společnosti různých skalních reliktních dealpínských druhů ve společenstvech svazu *Seslerio-Festucion glaucae*, zvl. v asociaci *Alyssum saxatilis-Seslerietum variae* UNAR in VICHEREK et UNAR 1971.

Tab. 34: 1 *Alyssum montanum* subsp. *montanum*, 1a – plod, 1b – krycí trichom. — 2 *A. alyssoides*, 2a – plod. — 3 *Aurinia saxatilis* subsp. *arduini*, 3a – plod.

Rozšíření v ČR: Poddruh s charakteristickým reliktním rozšířením vázaným převážně na hluboké říční kaňony; v Čechách hlavně na stř. Ohři, stř. a dol. Berounce, stř. a dol. Vltavě, dol. Otavě (zde někdy i druhotně), dol. Lužnici, stř. a dol. Sázavě a na Labi v oblasti Českého středohoří; na Moravě zejména na stř. Dyji, dol. Jihlavě a dol. Oslavě. Výskyty mimo říční údolí (České středohoří, Pražská plošina, Pavlovské kopce, Moravský kras) jsou méně časté. Těžiště rozšíření v kolinním a suprakolinním stupni, v submontánním vzácně (min.: Praha, Vyšehrad, ca 220 m; max.: Hora u Medvědice, ca 680 m; Čeňkova pila j. od Rejštejna, ca 720 m). Územím ČR probíhá část s. a sz. areálové hranice druhu. § — Mapy: ŠMARD A XM 1963: map. 11 (Morava); SLAVÍK 1971: 68; SLAVÍK FKS 1990: 113.

T: 1. Doup. pah., 3. Podkruš. pán. (Krupka, druhotně), 4. Loun. - lab. střed., 7c. Slán. tab. (Slánská hora u Slaného, druhotný výskyt?), 8. Čes. kras, 9. Dol. Povlt., 10b. Praž. kotl. (Vyšehrad), 15. Vých. Pol. (mezi Bohdančí a Neratovem, druhotně), 16. Znoj.-brn. pah. (více lokalit; les Zlobice u Kuřimi druhotně), 17b. Pavl. kop., 20a. Bučov. pah. (Vítovice

u Rousínova, druhotně). — M: 28d. Touž. vrch. (Šemická skála u Sedlečka), 28f. Svojš. pah. (na Mži u Hracholusk), 29. Doup. vrchy, 31a. Plz. pah. vl. (na Radbuze mezi Holýšovem a Hradcem; na soutoku Mže a Úslavy), 32. Křivokl., 37a. Hor. Poot., 37h. Prach. Předšum. (Kratušín na Blanicí), 37l. Českokr. Předšum., 40b. Purkar. kaň., 41. Stř. Povlt., 52. Ral.-bez. tab. (vrch Ralsko), 68. Mor. podh. Vysoč. (mezi Bítovem a Znojmem; Rudlice; na stř. Jihlavě a dol. Oslavě; Borač), 70. Mor. kras, 76a. Mor. brána vl. (Odry, druhotně).

Celkové rozšíření: Do detailů není známé, s jistotou Francký Jura, saské údolí Labe, ČSFR, Polsko (Pieniny), Rakousko, Maďarsko, pravděpodobně i Východní Karpaty, uváděna i z Balkánského poloostrova.

Význam: Poměrně často pěstovaná v zahradách a parcích jako ozdobná trvalka a zejména jako skalnička. Občas zplaňuje. V kultuře jsou jednak rostliny přenesené z volné přírody, jednak některé kultivary, především cv. Citrina (květy světle citronové žluté), cv. Plena (květy zlatožluté, plné), cv. Variegata (listy žlutobílé lemované), cv. Compacta (rostliny nízkého a hustého vzrůstu), popř. rostliny spojující znaky několika kultivarů (např. cv. Compacta Plena).

26. *Alyssum* L. — tařinka *)

Alyssum LINNAEUS Sp. Pl. 650, 1753.

Lit.: BAUMGARTNER J. (1907–1911): Die ausdauernden Arten der Sektio Eualyssum aus der Gattung Alyssum. Jber. Landes-Lehrersemin. Wiener-Neustadt 34: 1–35, 1907; 35: 1–58, 1908; 36: 1–38, 1909; Jber. Landes-Lehrerseminar. Baden bei Wien 48: 1–18, 1911. — NYÁRÁDY E. I. (1927–1929): Studiu preliminar asupra unor specii de Alyssum din sectia Odontarrhena. Bul. Grád. Bot. Muz. Bot. Univ. Cluj 7: 3–51 et 65–160, 1927; 8: 152–156, 1928 et 9: 1–68, 1929. — ČERNOHORSKÝ Z. (1947): Semena českých tařic. Sborn. Čs. Akad. Zeméd. 1946/19: 162–170. — NYÁRÁDY E. I. (1949): Synopsis specierum, variationum et formarum sectionis Odontarrhena generis Alyssum. Anal. Acad. R. P. R. Bucuresti, sect. sci. geol., geogr., biol., ser. A, 1/3: 1–130. — SKALICKÝ V. (1951): Tařice zední (*Alyssum murale* W. K.) v Čechách. Čs. Bot. Listy 4: 27–29. — DUDLEY T. R. (1964): Studies in Alyssum: Near Eastern representatives and their allies, I. J. Arnold Arbor. 45: 57–100. — DUDLEY T. R. (1964): Synopsis of the genus Alyssum. J. Arnold Arbor. 45: 358–373. — DUDLEY T. R. (1966): Ornamental Madworts (*Alyssum*) and the correct name of the Goldentuft *Alyssum*. Arnoldia 26: 33–45. — SMEJKAL M. (1973): Československé druhy a poddruhy rodu *Alyssum* L. Zpr. Čs. Bot. Společ. 8: 1–7. — SMEJKAL M. (1987): Které „tařice“ se u nás pěstují? Živa 35 (=73): 4–7.

Jednoleté až vytrvalé byliny s ± hustým oděním z hvězdovitých popř. také jednoduchých a 2–5ramenných chlupů. Báze lodyh bez zbytků listových řapíků. Přizemní růžice řídké, jejich listy nanejvýš 2,5 (–3,0) cm dl. nebo růžice chybějí. Všechny listy celokrajné, přisedlé nebo řapíkaté, řapíky oblé nebo ± zploštělé, ale nikdy žlábkovité; myrosinové buňky ve velmi malém množství, v mezofylu. Květy v hroznech, řídkěji ve složených chocholících; poupata v obrysu podlouhlá nebo eliptická; kališní lístky za květu přímé (kalich krátce válcovitý), po odkvětu opadavé, zřídka vytrvalé; korunní lístky žluté, někdy po odkvětu blednoucí; nitky tyčinek po jedné nebo po obou stranách křídlaté nebo zoubkaté, zřídka bez křídel a zoubků; nektaria po jednom na obou stranách vnějších tyčinek. Plod širokopřehrádečná, v obrysu ± obvejčitá až okrouhlá šešulka; obě chlopně nebo jen jedna ve stř. části mírně vypouklé, řídkěji ploché, většinou hvězdovitě chlupaté, zřídka lysé; čnělka zřetelná, blizna paličkovitá; pouzdra šešulek 1–2semenná. Semena plochá ± křídlatá, osemení po navlhčení často slizovatí; klíček bokokořenný. — Asi 190 druhů v Evropě, Asii a Severní Americe (těžiště rozšíření v Malé Asii a na Blízkém východě); několik druhů druhotně v Jižní Americe a v Austrálii. — Entomogam. Autogam. Anemochor. Antropochor.

1a Květy ve složených chocholících; pouzdra šešulek jednosemenná; chlopně šešulek ploché, nevypouklé (ale často vlnovitě zprohýbané), křídlatý lem semen 0,4–0,8 (–1,0) mm šir.; zbarvení listů na líci a rubu zřetelně odlišné 4. *A. murale*

*) Zpracoval M. Smejkal